

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2013-02-01

Närvarande: F.d. justitierådet Leif Thorsson samt justitieråden Per Virdesten och Margit Knutsson.

Förstärkt straffrättsligt skydd vid grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning

Enligt en lagrådsremiss den 24 januari 2013 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Magdalena Wikstrand Danelius.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I remissen föreslås att brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § brottsbalken, ska kunna omfatta fler brottstyper än hittills genom att även skadegörelsebrotten i 12 kap. samma balk samt överträdelse av kontaktförbud ska tas upp i brottskatalogen. Vidare föreslås att straffminimum ska höjas från sex till nio månader. Därigenom uppnås enligt förslaget en eftersträvd generell höjning av straffnivån för brottstypen. En effekt av förslaget blir att utrymmet för påföljden skyddstillsyn påtagligt minskar och att ett

fängelsestraff på miniminivån inte kommer att kunna avtjänas med fotboja.

Lagrådet har ingen invändning mot att brottskatalogen utökas med skadegörelsebrotten – även om t.ex. tagande av olovlig väg inte förefaller ligga nära till hands som en fridskränkning när det inte innefattar sådant beteende som utgör ofredande – och överträdelser av kontaktförbud. Skäl kan för övrigt anföras för att även ärekränkingsbrott och vissa tillgreppsbrott skulle föras hit.

Fridskränkningensutredningen, vars betänkande (SOU 2011:85) ligger till grund för det remitterade förslaget, tillsattes år 2010 med direktiv som angav att utredningen inte skulle behandla straffskalan men utvärdera tillämpningen av fridskränkingsbrotten för att bl.a. identifiera eventuella tolkningsproblem. I tilläggsdirektiv år 2011 fick utredningen emellertid i uppdrag att utvärdera också straffskalan och särskilt överväga en höjning av straffminimum. Till grund för utredningens arbete låg bl.a. en inventering av domar från år 2009.

Tidigare hade Straffnivåutredningen kommit fram till att de argument som regeringen anförde för den hittills gällande straffskalan, fängelse i längst sex månader och högst sex år, alljämt hade bäring. Enligt den utredningen fanns det en risk för att ett höjt minimistraff skulle leda till att en del av de gärningar som då bedömdes som grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning inte skulle anses tillräckligt allvarliga för att innefattas i dessa brott och därför i stället dömas särskilt för de brott som gärningarna inneburit. Därmed skulle syftet med fridskränkingsbrottens konstruktion delvis gå förlorat. (SOU 2008:85 s. 295 f.)

Fridskränkningensutredningen gjorde en likartad bedömning och ansåg sig inte kunna bortse från att en höjning av straffminimum skulle

kunna medföra en återhållsamhet från domstolar att bedöma gärningar som fridskränkingsbrott när det inte förekommer några mer allvarliga gärningar, som t.ex. misshandel av normalgraden (SOU 2011:85 s. 132.) Utredningens slutsats att straffskalan inte borde ändras har kritiserats av endast ett fåtal remissinstanser och har vunnit uttrycklig anslutning, av det nyss angivna skälet, från Åklagarmyndigheten.

År 2010 beslöt riksdagen ett tillägg i 29 kap. 1 § brottsbalken, enligt vilket det vid straffvärdebedömningen särskilt ska beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Ett angrepp är enligt propositionen att anse som allvarligt om straffvärdet motsvarar fängelse i sex månader eller mer. Bland exemplen på allvarliga angrepp anges grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. Lagändringen syftade till att åstadkomma en höjd straffnivå i jämförelse med tidigare praxis, och relativt detaljerade exempel på höjningar gavs. (Prop. 2009/10:147 s. 40 f.) Som Fridskränkingsutredningen konstaterat är det för tidigt att bedöma vilka effekter lagändringen har fått för bedömningen av fridskränkingsbrotten (a. bet. s. 133), och vid föredragningen har upplysts att Brottsförebyggande rådet fått i uppdrag att utvärdera lagändringen men att detta ännu inte slutförts.

Något skäl att inte avvakta en utvärdering av straffvärdeskärpnigen i 29 kap. 1 § brottsbalken – som har samma syfte som det nu remitterade förslaget – har inte framkommit. Det kan dessutom noteras att det föreslagna straffminimum, nio månader, saknar motstycke i svensk straffrätt, och införande av denna nya "station" för straffmätningen har inte varit föremål för beredning i den mening som avses i 7 kap. 2 § regeringsformen. Konsekvenserna i olika hänseenden av en sådan nyordning har därför inte kunnat belysas.

Inte heller Lagrådet anser sig kunna bortse från risken för att den nu föreslagna straffskärpningen skulle kunna leda till en viss återhållsamhet både hos åklagare och hos domstolar – vid en lojal rättstillämpning – när det gäller att bedöma om gärningar utgör grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning. Syftet med den nu föreslagna lagändringen skulle då kunna delvis gå förlorat.